

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 1 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузубаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ilxomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 – FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Abdullayeva Xulkar Raxmatullayevna</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafuz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLİY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

ENHANCEMENT OF SYNERGISTIC COMPETENCE IN INTEGRATED TEACHING OF TECHNICAL AND ART SCIENCES

Khakberdiyev Bakhtiyor Rustamovich,

(PhD) Associate Professor University

Alfraganus Department

generalprofessional

Abstract. In this article, students of the specialty will be interested in the scientific research of our country and foreign scholars on integrative approaches, synergistic approaches and enhancing the competence of technical and artistic disciplines, the integration of disciplines of these two disciplines. will be expanded, they will have a deeper understanding and play an important role in their activities, self-development through the synergistic competence of technical and artistic sciences, integrative teaching approaches, Complementary, leading, joint information exchange, the acquisition of knowledge, skills and competencies, briefly highlights the relevant topics in the disciplines of engineering graphics to help in modeling, relational impact analysis, visualization and optimization.

Keywords: integrative approaches, synergetic approaches, technology, art, science, competence, area, idea, engineering graphics, design, fine arts, architecture, design, graphic problems, intuition, system.

TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH

Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich,

Alfraganus universiteti umumkasbiy

fanlar kafedrası (PhD) dotsenti

E-mail: b.haqberdiyev@afu.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada texnik va san'at fanlarini integrativ yondashuvlar, sinergetik yondashuvlar va kompetentlikni takomillashtirish bo'yicha yurtimiz va xorij olimlari tomonidan qilingan ilmiy izlanishlari, bu ikki fan tarkibidagi fanlarni integratsiyalash mutaxassislik talabalarida qiziqarli bo'lishi, mavzular kengayishi, yanada chuqurroq tushunib yetishlari va hayotiy faoliyatlarida muhim rol o'ynashi, texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni integrativ o'qitish orqali o'zini-o'zi rivojlantiruvchi, to'ldiruvchi, yetaklovchi, hamkorlik qiluvchi, axborotlar almashinuvchi, bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'luvchi, muhandislik grafikasi fanlaridagi mos keluvchi mavzularni modellashtirish, aloqadorligini qay holatda ta'sirini tahlil qilish, vizualizatsiyalashtirish va optimallashtirishda yordam berishi haqida qisqacha yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: integrativ yondashuvlar, sinergetik yondashuvlar, texnika, san'at, fan, kompetentlik, soha, g'oya, muhandislik grafikasi, dizayn, tasviriy san'at, arxitektura, dizayn, grafik masalalar, intuitiv, tizim.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N52>

Kirish. Har bir jabhada o'sish, taraqqiy etish, rivojlanish jadal suratlarda ilgarilar ekan muhim tendensiyalardan biri bu texnik va san'at fanlarini o'zaro bir-birini to'ldirish, aloqadorligini ta'minlash muhimligi ko'rinib bormoqda. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimida fanlararo aloqadorlikni tizimli yo'lga qo'yish fan va texnikani jamiyat hayotida rivoj topayotgan integrativ harakatlarni yorqin ifodasidir. Texnik hamda san'at aslida yonma-yon yuradigan tarmoq tizimi hisoblanib, bu ikki fanni mos mavzularini integratsiyalashda yangidan-yangi

imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Bu ikki fan siklidagi fanlarga oid sinergetik kompetensiyalarni takomillashtirish sohasida nazariy hamda amaliy jihatdan o'z o'rniga ega bo'lgan sinergetik yondashuvlar haqida ko'pgina ilmiy izlanishlar qilinayotgan bo'lsada texnik va san'at fanlarini integratsiya orqali o'qitishga qaratilgan manbalar juda ham kam hisoblanadi [1: 98-99-b.].

Asosan texnik fanlar san'at fanlarida o'zining imkoniyatlaridan kelib chiqib, zamon talabiga mos bo'lgan zo'r g'oyalarni ishlab chiqilishi va hayotga tatbiq etilishida muhim rol o'ynaydi. Buning natijasida bor bo'lgan har qanday mahsulot yangilanishi oqibatida ijodiy jarayonni avtomatlashtirishda qo'l keladi. Shuni inobatga olgan holda tasviriy san'at, muhandislik grafikasi, arxitektura va dizayn yo'nalishi talabalari texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlik asosida integratsiyalab o'qitish jarayonlarida o'z ijodkorliklarini kuchaytirishlari, doimiy izlanishda bo'lishlari, hayotiy faoliyatlarida qo'llashlari uchun yangidan-yangi g'oyalar, startup loyihalar ustida ko'proq izlanishlar olib borishlari lozim[2: 105-b].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Dunyoda insonlar tomonidan yashab turgan olamni qay holatdaligini uni sir-sinoatlarini anglab yetish bizning fikrimizcha sinergiya hisoblansa kerak. Sababi, sinergetik kompetensiyalarda o'zini-o'zi hosil qiluvchi ya'ni jamlab ko'rsatuvchi, hamkorlik qiluvchi tartibsiz, chiziqsiz jarayonlar aks etadi. Mustaqil davlatlar hamdo'stligida sinergetik kompetentlik bo'yicha asosan Rossiya federatsiyasida G.G.Kurdyumov, V.S. Stepin, V.V. Kosarev AQShda G. Xaken kabi olimlar bir qancha ilmiy izlanishlar bilan shug'ullanishgan. Respublikamiz olimlaridan B.To'rayev, K.M.Aliyeva, M.Abdullayev, A.O'tamurodov kabi olimlar izlanishlar olib borishgan.

Sinergetik yondashuvlarni ta'lim tizimida muhimligini A.V.Ignatova ochiqlab bergan. Uning fikriga ko'ra sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni o'quv jarayoniga kiritishni didaktik usullari, uni yanada takomillashtirilishi, modellashtirilishi va natijalarni amaliyotda foydalanilishi haqida yozgan.

Kevin Kelly "Out of Control" nomli kitobida tabiat jozibalari, o'zgarishlari, san'ati bilan texnologiyani integratsiyasi yuzasidan yangi tizim ishlab chiqib yangi yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etishga undagan. Kellyning kitobida texnologiya haqida gap ketar ekan texnologiya o'zaro ta'sir qiluvchi va o'zaro bog'liq tizimlar bo'lib, san'at bilan birgalikda yangi tamoyillar, shakllar va funksiyalar vujudga kelishi, hayotga o'zining ta'sirini ko'rsatishi haqida fikr yuritib bu ikki yo'nalish haqida chuqur aloqadorlikni ko'rsatib o'tgan. Bundan shunday xulosaga kelish mumkinki, tizimni barcha qismlarini va ularni o'zaro ta'siri sinergetik kompetentlikka mos keladi.

Maeda John texnik va san'atni aloqadorliklari bo'yicha "The Lans of Simplicity" nomli kitobida intuitiv va jozibadorlik jihatlaridan yoqimli interfeyslari ishlab chiqishga yondashuvlarni ilgari surgan. Muallif o'zining ushbu kitobida sinergetik kompetentlik haqida to'g'ridan-to'g'ri yozmasa-da u bu bog'liqlikda soda qismlarni ishlab chiqish va tushuntirishda sinergetik yondashuvni ishlatish takliflarini bergan. Uning fikriga ko'ra soda va tushunarli ishlab chiqish uchun fanlarning mavzularini, turli sohalardagi bilimlarni birlashtirib yaxlitlashni ta'kidlagan. Shu o'rinda texnik va san'at sohasini integratsiyalash orqali soda va tushunarli mavzular kelib chiqishini bayon qilgan.

Herbert Simon o'zining "Sciences of the Artificial" nomli qo'lyozmasida texnologiya va dizaynni odamlar ishlab chiqqan tizimlari sifatida murakkab tizimlarni o'rganishda sinergetik kompetentlik yondashuvlarini o'rganganligini yoritib bergan. Uning fikriga ko'ra odamlar

tomonidan ishlab chiqilgan tizimlar tabiiy tizimlardan farq qiladi. Farqi shundaki deydi olim bu tizimlar sun'iy bo'lib odamlarni oldilariga qo'ygan maqsadlari va ehtiyojlariga qarab moslashtirilgan. Sun'iy tizim o'zining murakkabligi bilan ajralib turadi sababi ularni tushunish qiyin va ularni o'zaro ta'sirlari murakkab natijalarga olib kelishi mumkin deya ta'kidlagan. Simonni fikriga ko'ra texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitishda sinergetik kompetentlikni takomillashtirish uchun bu tizimlarni tushunish va ularni yaxshilab aloqadorliklarini aniqlashda ularni barcha qismlarini va o'zaro ta'sirini ko'rib chiqish kerak.

Tadqiqot metodologiyasi. Texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitishda sinergetik kompetentlikni takomillashtirishda texnik fanlarni san'at fanlariga ta'sirini aytadigan bo'lsak muhandislik va ijodiy kompyuter dasturlari, 3D, 5D, 7D printerlar, fanlarga mos keladigan texnologiyalar, bu ikki fan tarmoqlarini aloqadorligini aniqlash, har bir bog'liqlikni sinchkovlik bilan o'rganish, natijalarni amaliy qo'llab ko'rish, samarali natijalarini analiz qilish, global g'oyalar vujudga keltirish, mavjud bo'lgan texnologiyalarni integratsiyalash orqali yangicha yo'llar bilan amalda qo'llash samarali natija beradi [3:59-b]. Undan tashqari san'at texnik sohalarda tasviriy san'at, muhandislik grafikasi, arxitektura va dizayn mutaxassisligi talabalarini fazoviy va ijodiy tafakkurlari orqali fikrlash, bu fanlar tarkibidagi fan mavzularini integratsiyalashda vujudga kelgan kelayotgan muammolarni yechimlarini hal qilish, har bir texnik mahsulotni dizaynini, insonlar his-tuyg'ulari va ehtiyojlarini, foydalanuvchi interfeysini hamda umumiy nafosatini, go'zalligini yaxshilashga yordam beradi.

Texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitishda sinergetik kompetentlikni takomillashtirishda uning afzalliklari bu ikki fan tarkibidagi fanlarni integratsiyalash mutaxassislik talabalarida qiziqarli bo'lishi, mavzular kengayishi, yanada chuqurroq tushunib yetishlari va hayotiy faoliyatlarida muhim rol o'ynashini ta'minlaydi. Bu o'ringa biz sinergetik kompetentlikka ham to'xtalsak. Sinergetik kompetentlik – har bir fan texnikada bir-biriga mos keluvchi asosli va taxminiy manbalarni yaxlitlash, vujudga kelgan muammolarni ilmiy, nazariy tarzda yechimini isbotlash qobiliyatidir [4; 250-251-b], [5: 69-b].

Texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitishda sinergetik kompetentlikni takomillashtirish uchun ideal muhit yaratadi. Ushbu jarayonlar bo'yicha zarur bo'lgan jihatlari texnik va san'at fanlar tarkibidagi har bir fanni mos keladigan mavzularini turli xil nuqtai nazardan ko'rib chiqishni, ijodiy va grafik masalalarni yechimlarini ishlab chiqishni, pedagogik metodlar qo'llash orqali oson va qulay tushunishlari, loyihalar ishlab chiqishlari, muhokamaga qo'yishlari, nima uchun bu ikki fan tarkibidagi fanlar mavzularini o'zaro bog'liqliklarini tushunib yetishlari, mutaxassisliklaridan kelib chiqib sinergetik kompetentlik asosida o'qitishni qiymatini hamda ahamiyatini yanada chuqurroq anglashga, bu jarayon bo'yicha yangi takliflar ishlab chiqishda yordam berishlari, yuzaga chiqqan muammolarni yechimida yordam berishlari lozim bo'ladi [6: 54-b].

Tahlil va natijalar. Texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitishda sinergetik kompetentlikni takomillashtirish jamiyatimiz va yosh kelajak avlodni mutaxassisliklari uchun juda ham dolzarbdir. Buning uchun integratsiyalashgan ta'limni yanada rivojlantirish jarayonida o'z-o'zini tashkil qiluvchi, shakllantiruvchi, hamkorlik qiluvchi, aloqadorligini namoyon etuvchi jarayonlarni hisobga olish darkor. Texnik va san'at fanlari o'qituvchilari sinergetik kompetentlikni o'zini-o'zi integratsiyalashidan, tashkil etishidan, takomillashtirishidan foydalanishi maqsadga muvofiq bo'lardi [7: 2716-b]. Buning uchun:

1. Birinchi navbatda texnik va san'at fanlari o'quv rejalari, majmualari, fanlar mavzularini aloqadorligini namoyon qilish.
2. Ikkinchi navbatda texnologiya va san'at, arxitekturaviy san'at, muhandislik va dizayn kabi yo'nalishlar joriy etish.
3. Texnologiyaga mos keladigan har bir fanni, san'at fanlaridagi mavzularini (yoki aksincha) chuqur o'rgangan holda aloqadorliklarini aniqlashtirib amaliyotga joriy etish.
4. Bu ikki mutaxassisliklarni integrativ, sinergetik yondashuvlariga asoslangan axborot resurslarini ishlab chiqib amaliyotga joriy etish.
5. Texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni integrativ o'qitish orqali rivojlantirishda pedagogik, psixologik, falsafiy va metodik manbalar tahlillarini hisoblab ta'sir etuvchi omillarini aniqlashtirish.
6. Texnik va san'at fanlarini har bir mos keluvchi mavzularini loyihalash modelini sinergetik kompetentlik va yondashuvlari asosida integrativ o'qitilishini rivojlantirish.
7. Sinergetik kompetentlikda texnik va san'at fanlarini integratsiyalash orqali mazmunini o'z-o'zini tashkil etishda, bifurkatsiyalarga qarshi omil topish, attraktorni qo'llash.
8. Texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni integrativ o'qitish orqali uning keyingi natijalari qay holatda davom etishini aniqlash.
9. Texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni integrativ o'qitish orqali hamkorlik, umumiy-uslubiy hammualliflikni yanada takomillashtirish [8: 56-b.], [9: 19-b.].

Xulosa va takliflar. Texnik va san'at fanlarini sinergetik kompetentlikni, yondashuvlarni integrativ o'qitish orqali o'zini-o'zi rivojlantiruvchi, to'ldiruvchi, yetaklovchi, hamkorlik qiluvchi, axborotlar almashinuvchi, bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'luvchi, muhandislik grafikasi fanlaridagi mos keluvchi mavzularni modellashtirish, aloqadorligini qay holatda ta'sirini tahlil qilish, vizualizatsiyalashtirish va optimallashtirishda yordam beradi. Bundan shu xulosaga kelishimiz mumkinki, texnik va san'at fanlarini integrativ o'qitish jarayonlarida sinergetik kompetentlikni ishtirokini ta'minlashimiz muhim hisoblanar ekan. Tadqiqotimiz shuni ko'rsatadiki ushbu fanlar o'qituvchilari va talabalari sinergetik kompetentlik va yondashuvlarni aloqadorligi bilan muntazam shug'ullanib samarali natija berishidan dalolatdir.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Rustamovich, H. B., & Qabiljanovich, R. U. (2024). The educational direction "fine arts and engineering graphics" in the formation of the scientific worldview of students the role of computer graphics engineering science. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 6(03), 97-100.
2. Rustamovich, H. B., & Abdurafikjonovna, A. H. (2024). The oretical solutions for integrative teaching of fine arts and engineering graphics with various disciplines of still life, consisting of geometric shapes in pencil painting. *International Journal of Advance Scientific Research*, 4(03), 102-106.
3. Rustamovich, H. B. (2024). Broadening the horizons of students with the participation of integration. *Current Research Journal of Pedagogics*, 5(01), 58-61.

4. Haqberdiyev, B. (2024). TEXNIK VA SAN'AT FANLARIDA: INTEGRATSIYA, SINERGETIKA, KOMPITENSIYA. *News of the NUUZ*, 1(1.10. 1), 250-252.
5. Haqberdiyev, B. R. (2022). Integration of engineering graphics and design science in a comparative description of methodological approaches. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(7), 67-70.
6. Hakberdiyev, B. R. (2024, September). Integrative methodology in architecture and design. In *International Conference on World Science and Resarch* (Vol. 1, No. 2, pp. 52-56).
7. Rustamovich, H. B. Zamonaviy ta'limda muhandislik grafikasi va dizayn fanlarni integrativ yondashuvlari. *Xalqaro konferensiya "İpek Yolu ve Ötesi Kongre Serisi"(SIRCON 2023)"Bir Yol Bir Kuşak: Göç, Turizm ve EkonomiPolitik*, 2707-2721.
8. Hakberdiyev, B. R. (2024, September). Integrative methodology in architecture and design. In *International Conference on World Science and Resarch* (Vol. 1, No. 2, pp. 52-56). DOI: <https://doi.org/10.37547/tajas/Volume06Issue12-04>
9. Haqberdiyev B.R., Structural analysis of form. an important feature of the science of pencil drawing is its figurative expression and integration with various disciplines *The American Journal of Applied Sciences*, Vol. 6 No. 12 (2024): Vol 06 Issue 12, 18-20. DOI: <https://doi.org/10.37547/tajas/Volume06Issue12-04>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).